Ionuț Butoi, *Mircea Vulcănescu. O Microistorie a interbelicului românesc*, Editura Eikon, 2015, 375 pagini

Alina BRANDA

Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, Facultatea de Studii Europene
"Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca, Faculty of European Studies
Personal e-mail: alinabranda@yahoo.com

Ionuț Butoi, Mircea Vulcănescu. A Microhistory of the Romanian Interwar Period, Eikon publishing house, 375 pages

Published in 2015, by Eikon publishing house, Ionuț Butoi's book, *Mircea Vulcănescu. O Microistorie a interbelicului românesc* proposes a new, original, deep, and structured perspective on the interwar period in Romania, through the lenses of Mircea Vulcănescu's works, life and actions. The present article proposes an examination of this book - both in what regards its intentions and its realizations.

Keywords: interwar period, Mircea Vulcănescu, social history, young generation, modernization processes, villages and households, agriculture, tensions.

Apărută în 2015, la editura Eikon, cartea lui Ionuț Butoi, intitulată *Mircea Vulcănescu. O Microistorie a interbelicului românesc* propune o perspectivă inedită, originală, profundă și, în final, extrem de structurată asupra interbelicului românesc, văzut prin prisma vieții, operei și acțiunilor unui personaj cheie al acestuia, Mircea Vulcănescu. În manieră autoreflexivă autorul explică opțiunea sa pentru o abordare a perioadei în cauză din perspectiva istoriei sociale, ceea ce presupune deopotrivă asumarea unor puncte de vedere teoretice, a unui cadru conceptual, a unui orizont bibliografic și, nu în ultimul rând, a unor metode de lucru specifice. Pe lângă beneficiile unei asemenea abordări sunt prezentate simultan capcanele sale, iar această inițială formulare a unor interogații cu privire la limitările propriului orizont conceptual și a metodei folosite denotă cu adevărat dubitativitatea, profunzimea și neliniștea permanentă, dar extrem de fertilă a autorului cărții. Astfel, „Recurgerea la microistorie nu este ferită de capcane. Este remarcabil faptul că toate variantele de microistorie sunt puternic contextualizate și specifice mediului academic în care și-au făcut apariția inițial."... „Riscul e următorul: folosirea microistoriei să fie dublată de importul problematizărilor specifice contextelor de apariție a acestor școli și de coloritul lor ideologic"[1]. Opțiunea autorului pentru o analiză a interbelicului românesc din perspectiva istoriei sociale are multiple explicații: în primul rând, problema invocată e aceea a unei lipse acute a investigațiilor din acest unghi analitic, fapt care a dus, în opinia sa, la o interpretare superficială, plină de clișee a perioadei; în al doilea rând, prin apelul la istoria socială, sunt aduse în discuție date ignorate altminteri despre acel cadru temporal[2].

Înțelegerea interbelicului din România printr-un șir de opoziții binare, simplist, nenuanțat, este o problemă identificată de Ionuț Butoi, fiind aproape o consecvență a demersurilor interpretative precendente (tradiționalism/modernism; sămănătorism, poporanism/modernism, dreapta/stânga, autohtonism/cosmopolitism). E propusă în schimb o analiză contextuală, în detaliu, a perioadei; o analiză construită din interior, printr-un efort empatic și regresiv, prin care autorul reușește să înțeleagă cadrul temporal vizat din perspectiva unui trăitor și contributor al acesteia. Cu certitudine, această experiență este una extrem de complexă pentru orice cercetător care o asumă profund, integral. Un parcurs similar îl au antropologii atunci când, adoptând perspectiva „emică" ajung să înțeleagă adecvat cum anume se configurează realitatea socială/culturală din punctul de vedere al interlocutorilor lor. Diferența e că demersul antropologic e unul realizat în sincronie, al istoricilor sociali- în diacronie.

Demantelarea acelor antonimii culturale, sociale,

politice, economice, prin care e văzut interbelicul românesc, e propusă de Ionuț Butoi printr-o simultană, multiplă ipostaziere a „actanților" lumii interbelice, plecând de la premisa că orice individ e parte a mai multor lumi sociale. Astfel, sunt identificate simultan perspective tradiționaliste și moderne/ cosmopolite, dar și local orientate, deopotrivă manifestându-se la aceleași persoane/personalități. După aceste necesare clarificări preliminare, asupra tipului de demers, orizontului conceptual și metodei folosite, din primul capitol al cărții, *Perspective teoretice: o istorie din interior*, autorul propune o re-compunere, o re-configurare a perioadei interbelice, prin prisma unor multiple ipostazieri ale lui Mircea Vulcănescu. Astfel, capitolele *Incursiune în istoria și problematica tinerei generații interbelice, Satul românesc interbelic, o terra incognita, Un altfel de Mircea Vulcănescu,* descriu și analizează fidel multiplele probleme ale perioadei interbelice în România, din unghiul apartenențelor instituționale, a orizontului ideatic, convingerilor și neliniștilor politice și respectiv ale experiențelor de viață ale lui Mircea Vulcănescu. În acest scop, pe lângă consultarea preliminară a unor studii consistente asupra interbelicului românesc, (din care au fost reținute cu predilecție studiile lui Bogdan Murgescu, Irina Livezeanu, Dragoș Sdrobiș, Antonio Momoc, Roland Clark), sunt minuțios analizate, după cum mărturisește autorul, surse precum: anuarele universităților din București, Cluj, Iași, Cernăuți, dosarele disponibile la CNSAS despre congresele studențești interbelice, studii, articole științifice și publicistica acelor „personaje" interbelice la care se face referință, dar și memorii, corespondență etc. Aceste ultim menționate surse nu sunt altceva decât un tip de documente, utilizate pentru a facilita reconfigurararea perioadei discutate, păstrându-i problemele, tumultul, dinamica specifică, tensiunile principale, neliniștile actanților ei, într-un mod realist, extrem de viu, ca și cum toate cele descrise s-ar petrece sub ochii cititorilor, în proximitatea lor.

Primul capitol al cărții propune o analiză a problematicii interbelice din perspectiva tineretului studențesc, redându-l pe Mircea Vulcănescu ca membru al acelui grup, scanând, la acest nivel, anii studenției sale. Astfel, sunt identificate problemele acute ale tineretului interbelic, fiind concomitent analizate, cu multă minuțiozitate, de autorul cărții.

În primul rând sunt reperate cadrele organizaționale/ instituționale ale tinerilor studenți: UNSCR, Uniunea Națională a Studenților Creștini Români, o „organizație de masă cu o ideologie cu puternice accente de extremă dreaptă"[3], promovând un naționalism integral și devenind „bazinul de formare și afirmare a Mișcării Legionare".[4] Pe de altă parte, Asociația Studenților Creștini Români (ASCR) la care aderaseră studenți în căutarea unei perspective alternative la militantismul UNSCR, era moderată (Mircea Vulcănescu a fost membru al acestei Asociații). La rândul său, ODAS (Opera de ajutorare studențească) era expresia unei inițiative menită să sprijine studenții proveniți din medii dezavantajate economic, în timp ce Oficiul Universitar, deținea funcții de informare, asistență și ghidare a studenților. Ideologia și perspectivele promovate de aceste organizații studențești sunt analizate de Ionuț Butoi ca emanații ale căutărilor, anxietăților, traumelor, crizelor și regăsirilor eventuale ale tinerilor, într-un context istoric extrem de tumultos. După cum menționam anterior, problemele tinerilor din perioada interbelică în România sunt reconfigurate și restituite pe baza unor documente ce aduc informații precise despre dezbaterile din aceste organizații, dar și a perspectivelor exprimate de Mircea Vulcănescu și colegii săi de generație în diverse tipuri de texte sau intervenții publice. În egală măsură, anuarele Universităților din București, Cluj, Iași, Cernăuți publică intervenții critice ale rectorilor ori profesorilor. Textele dezvăluie problemele cu care se confruntau aceste instituții: suprapopularea lor și ce derivă din aceasta- insuficiența sălilor de curs, de seminar, a laboratoarelor, a căminelor studențești.

Evaluând minuțios, în baza acestor surse „de epocă" poziția tinerilor în societate, Ionuț Butoi explică radicalizarea tinerilor într-un mod complex: ca rezultat al apariției unei mentalități antisistem, după seismele multiple din societate, provocate de Primului Război Mondial. Acutizarea conflictului între bătrâni și tineri, categorii sociale formate în timpuri istorice și contexte geopolitice fundamental diferite, inadecvarea universității la cerințele pieței muncii, producerea acelei rupturi între aceasta și contextul socio–economic, generând șomaj intelectual masiv, incertitudine, angoasă, sunt tot atâtea elemente ce explică debusolarea și radicalizarea tinerilor din perioadă. Această problematică este filtrată integral prin prisma textelor și intervențiilor lui Mircea Vulcănescu, reprezentant eminent al generației sale, spirit autoreflexiv și angajat social totodată. Astfel, încercând să explice radicalismele specifice congenerilor săi și problematica specifică tinerimii, acesta invocă dezrădăcinarea tinerilor din mediul rural, ca și consecință a politicilor educaționale promovate de liberali. În egală măsură, suprimarea posturilor de stat, prin care o bună parte a tinerilor ar fi putut fi „absorbiți de statul modern"[5] are, din nefericire, aceleași consecințe nefaste asupra tinerilor, provocând incertitudine și nemulțumire. Soluțiile ar fi putut veni tocmai din limitarea accesului la educația superioară prin desființarea unor licee și reconfigurarea lor ca școli de meserii.

În ideea restituirii problematicii centrale a epocii focalizate și redării cât mai fidele a spiritului acesteia, o sporită atenție o acordă autorul cărții, Ionuț Butoi, discuțiilor vizând impunerea Numerus Clausus, pornind de la câteva intervenții ale rectorilor universităților din Iași și Cluj pe această temă [6]. Pe această cale, e introdusă și tema etnicității. Ea este discutată, așadar în contextul perioadei aflate în analiză, explicându-se tentativele asimilaționiste ale tânărului stat național, autorul

urmând cu consecvență metoda de lucru aleasă inițial, cadrul teoretic al istoriei sociale și demersul microistoric. Prin problematizările sale specifice, acest capitol al cărții lui Ionuț Butoi aduce cu sine o primă imagine a lumii interbelice românești, marcată de traumele războiului, de conflictul și tensiunile dintre generații, de căutări în zona ortodoxiei, de relații specifice discipoli–maeștri (Nae Ionescu și Dimitrie Gusti exercitând la nivelul Univeritătii din București o puternică influență asupra tinerilor).

Contextul interbelic este refăcut prin studierea în detaliu a fragmentelor, prin recompunerea ansamblului din acestea.

La rândul său, capitolul *Satul Românesc interbelic, o „terra incognita"* presupune o reconstituire a interbelicului românesc prin abordarea punctuală a problematicii ruralității (conform manierei consecvente de abordare a autorului cărții- în baza interpretării opiniilor formulate în perioadă de Mircea Vulcănescu).

Participant la campaniile organizate de Dimitrie Gusti, în 1925 la Goicea Mare, în 1928- Fundul Moldovei, mai apoi la Runcu și Cornova, Mircea Vulcănescu ajunsese să fie interesat în mod direct de viața economică a satului (începând cu experiențele de la Runcu, dar mai ales la Cornova, unde venise și Nicolae Cornățeanu, considerat o figură centrală a agronomiei în România interbelică).

La această problematică economică, aplicată, ajunsese Vulcănescu după ce, în prealabil, în prima campanie, la Goicea Mare, formulase un raport despre viața spirituală a satului, iar în campania din 1928 (Fundul Moldovei), studiase, alături de prietenul său Paul Sterian, manifestările psihologice- contributor fiind la elaborarea sistemului gustian. Punctele de vedere particulare, perspectivele articulate în perioada interbelică cu privire la problema agrară, a economiei țărănești sunt prezentate cu atenție de Ionuț Butoi.

Astfel, viziunea lui Nicolae Cornățeanu despre necesara rentabilizare a gospodăriilor țărănești (rentabilitatea fiind calculată printr-o evaluare contabilă a încasărilor, cheltuielilor, prestațiilor, veniturilor și costurilor de producție), ce transforma țăranul într-un salariat al propriei gospodării, e explicit repudiată deopotrivă de Mircea Vulcănescu și Henri Stahl.

Vulcănescu consideră gospodăria țărănească o entitate solidă, care poate asigura necesarul de bunuri membrilor unei familii și susține o *economie naturală a grupului familial*[7], respingând categoric ideea gospodăriei țărănești ca întreprindere de tip capitalist. Un punct de vedere apropiat e acela formulat de H. Stahl, (deși, din punct de vedere ideologic, afilierile celor doi sunt diferite), susținător al proprietății în comun, al obștei în devălmășie.

Pe de altă parte, analizând viziunea economică a lui Mircea Vulcănescu, autorul arată că acesta „respinge generalizarea categoriilor economice capitaliste și mentaliatea unui homo economicus abstract și invariabil"[8] fiind, după evidențe, extrem de marcat de perspectiva economică a lui Alexandr Ceajanov.

Una din preocupările sistematice ale lui Ionuț Butoi este de a discuta modalitatea de configurare a raportului centru-periferie în perioada interbelică în România, urmărind dinamica și raportul lor tensionat. În bună măsură, negăsirea unei soluții optime pentru economia țărănească, ca și eșecul reformei calendarului, sunt explicate în baza unei neraportări adecvate a centrului la periferie, mai exact provenind din neînțelegerea problemelor cu care se confruntă periferia, de către statul angrenat în proiectele de modernizare. Același raport centru- periferie e discutat de autor la nivel macro, poziția periferică a României interbelice, prin raportare la puterile europene, fiind responsabilă de multe din probleme cu care se confruntă aceasta. Autorul e conștient de faptul că această „temă" are o istorie mult mai îndelungată, invocând spre exemplu, regimul de dependențe imperiale sub care cădeau țările române și discutând urmările de ordin fiscal ale acestor relații asupra populației locale.

Ultimul capitol al cărții, intitulat *Un altfel de Mircea Vulcănescu*, restituie lumea interbelică românească pornind de la experiența personajului central al cărții la Ministerul Finanțelor, parte așadar a acelui aparat angrenat în tentativele de modernizare ale României interbelice. Prin aceasta sunt oferite cititorilor detalii din culisele procesului de tehnocratizare a administrației, dar și despre viața de familie, raporturile de gen, structura și rețelele sociale ale perioadei, elita culturală și economică a Bucureștilor interbelici.

În final aș reaminti câteva din punctele de orginalitate, inovative ca demers, metodă și orizonturi ideatice ale cărții. Autorul construiește analiza asupra tinerei generații interbelice în baza unor abordări prea puțin frecventate până în momentul de față, dinspre istoria socială a acesteia.

În egală măsură, cartea propune o interpretare originală a problemelor sociale și a tuturor punctelor nevralgice ale societății românești interbelice prin prisma neadecvării la elementul local a proceselor de modernizare, explicând astfel eșecurile acestora. Interbelicul din România e „citit" așadar din perspectiva unei critici a modernizării sociale, abandonându-se pe această cale modalitatea deja consacrată de raportare la această perioadă, prin dihotomizări facile, în manieră simplist-reducționistă.

Note:
1. Idem, ibidem, p. 20-21
2. vezi p. 25
3. Ionuț Butoi, *Mircea Vulcănescu - O Microistorie a interbelicului românesc*, p. 46
4. Idem, ibidem, p. 46
5. Idem, ibidem, p. 53
6. Idem, ibidem, p. 68-69
7. Idem, ibidem, p. 180-181
8. Idem, ibidem, p. 236